مسائل الجاهلية

بەکوردی

گرنگترین ئەو بابەتانەی کە ئیسلام پێچەوانەی ئەهلی نەفامی جوڵاوەتەوە

دانانی شێخ
موحەممەدی کوڕی عەبدولوەهاب (رحمە اللە)

کوردکردنی ساڵی ٢٠١٠ ز

مەسائیلی جاهیلی

گرنگترین ئەوبابەتانەی کە ئیسلام پێچەوانەی ئەهلی نەفامی جوڵاوەتەوە

نوسینی: شێخ

موحەممەدی کوڕی عەبدولوەهاب ﵀

کۆچکردووی ساڵی 1206 ک

پێشەکی

الحمدلله والصلاة والسلام على رسول الله، وعلى آله وصحبه ومن والاه، أما بعد:

زۆرێك لە وێنەكانی جاهیلی یەكەم كەبەربڵاوبوو لە پێش هاتنی پێغەمبەر ﷺ تاوەكو ئێستا هەر ئاشكرا وبەرچاوە لەسەردەمی ئێمە، وە بەڕاستی سیفەتەكانی ئەهلی جاهیلی لەسەدەكانی پێشوو، تاوەكو ئێستا زۆرێك لە ئەهلی جاهیلیەكانی ئەم چەرخ وسەردەمەی ئێمە خویان پێگرتوە، بەڵكو چەند تایبەتمەندیەكی خراپتر وناشیرنتریان بۆی زیادكرد!

بەڕاستی ئەم تایبەتمەندیانە لە سەردەمی ئێمە بڵاوبوەتەوە بەوێنەی بڵاوبوونەوەی ئاگر بەناو پوش وپەڵاش، لەژێر سێبەری فەرمانڕەوایەتی تاغوتەکانی عەرەب کە کوفر وبیدعە وکەمایەتی بڵاودەکەنەوە و لەدژی تەوحید وسونەت وچاکەکاری دەجەنگن؛

بۆیە پێویستە لەسەر هەموو موسڵمانێك کە بابەتە جاهیلیەکان بزانێت، ولێیان دوربکەوێتەوە، وخەڵك ئاگادار بکاتەوە لێیان و لەوانەش پەیڕەوی دەکەن.

بەڕاستی شێخ محمد کوڕی عبدالوهاب[1] ترسناکترین ئەو بابەتە جاهیلیانەی کۆکردوەتەوە لە نامەیەکی ناوازەی گەورە وبەسود، کە لەناو ئەهلی زانست ناسراوە بە (مسائل الجاهلية)، پێویستە هەمو وموسڵمانێك بیخوێنێتەوە کاری پێبکات، بەڕاستی الله تعالی لێکۆڵینەوەی ئەو پەیامەی بۆ ئاسانکردین دوای بەراوردکردنی لەسەر چەندین نوسخە وتیراژ، وە لێدوانمان لەسەر ئەوە نوسیوە کە پێویستە بۆ ڕونکردنەوە، داوا لە الله دەکەین کە

---

[1] محمدی کوڕی عبدالوهاب کوڕی سولەیمانی کوڕی عەلی تەمیمی نەجدی کە پێشەوای نوێکەرەوەیە لەدایکبووی ساڵی 1115 ك لە شارۆچکەی (العيينة) کە ئێستا دەکەوێتە باکوری ڕیاز، وە لە ساڵی 1206 ک کۆچی دوای کردوە

ڕەحم بکات بە دانەرەکەی ولەوانەش قبوڵ بکات کە بەشداربوون لەبڵاوبوونەوەی، وە سود بە موسڵمانان بگەیەنێت.

شێخ موحەممەدی کوڕی عبدالوهاب ﵀ دەڵێت:

ئەوکاروبار و فەرمانانە کە پێغەمبەر ﷺ پێچەوانەی ئەهلی جاهیلی کردوە لە خاوەن کتێبەکان و نەخوێندەواران، ئەوانەی کە پێویستە موسڵمان بیزانێت.

فالضِّد یظهرُ حُسْنَهُ الضِّدُّ

وَبِضدِّها تتمیز الأشْیاءُ

جا دژیش دژەکەی جوانیەکەی دەکات ئاشکرا

وە هەربەدژەکەی شتگەلێك دەبن ئاشکرا

لەهەمویان ترسناکتر باوەڕنەهێنانە لە دڵەوە بەوەی کە پێغەمبەر ﷺ هێناویەتی ئەگەر لەسەر ئەوە ئەو شتە زیاد بکەی بۆی کە ئەهلی جاهیلیەت لەسەری بوون؛ ئەوە دۆڕانەکە تەواو دەبێت، هەروەك الله تعالى فەرمویەتی: {وَالَّذِينَ آمَنُوا بِالْبَاطِلِ وَكَفَرُوا بِاللَّهِ أُولَئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ} [العنكبوت: 52]. واتا: (وە کەسانێك کەباوەڕیان هێناوە بەبەتاڵ وبێباوەڕبوون بە پەروەردگار هەر ئەوانەن زەرەرمەندن).

بابەتی یەکەم: ئەوان پیاوچاکان دەکەن بەهاوبەشی الله لە دوعا عیبادەتکردنیدا، داوای شەفاعەتی لای پەروەردگاریان لێدەکەن، بەگومانی

ئەوەی کە اللّٰه ئەو بەندە چاکانەی خۆش دەوێت، هەروەك اللّٰه تعالى دەفەرموێت: {وَيَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَضُرُّهُمْ وَلَا يَنْفَعُهُمْ وَيَقُولُونَ هَؤُلَاءِ شُفَعَاؤُنَا عِنْدَ اللَّهِ} [يونس: 18]. واتا: (ئەوانەی جگە لەپەروەردگار شتانێك دەپەرستن کە نەزیانیان پێدەگەیەنن و نەسود وەدەڵێن ئەوانە تکاکارمانن لای اللّٰه).

وە دەفەرموێت: {وَالَّذِينَ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِهِ أَوْلِيَاءَ مَا نَعْبُدُهُمْ إِلَّا لِيُقَرِّبُونَا إِلَى اللَّهِ زُلْفَى} [الزمر: 3]. واتا: وەکەسانێك جگە لە اللّٰه چەند پشتیوان وپەرستراوێکیان بۆخۆیان داناوە ودەڵێن تەنها لەبەر ئەوە دەیانپەرستین نزیکمان بکەنەوە لە اللّٰه).

ئەوەش لە گەورەترین بابەتە کە تیایدا پێغەمبەر ﷺ دژایەتی کردوون وئیخڵاصی هێنا، وە هەواڵی دا کە ئەوە ئاینی الله_یە کە هەموو پێغەمبەرانی بەوە ناردووە، وە الله تعالی هیچ کردارێك وەرناگرێت بەبێ ئیخڵاص، وە هەواڵی داوە کە هەرکەسێك کارێك بکات لەوەی ئەوان بەچاکیان داناوە ئەوە الله بەهەشتی لەسەر حەرام دەکات وشوێن وجێگەیان دۆزەخ دەبێت.

ئەو مەسەلە ئەوەیە کە خەڵك لەسەری جیادەبێتەوە بۆ کافر وموسڵمان، ئەوکاتەش دوژمنایەتی ڕودەدات، هەر لەبەر ئەوەشە کە جیهاد داندراوە هەروەك الله تعالی دەفەرموێت: {وَقَاتِلُوهُمْ

حَتَّى لا تَكُونَ فِتْنَةٌ وَيَكُونَ الدِّينُ كُلُّهُ للهِ} [الأنفال: ٩٣] . واتا: (وە ئەی باوەڕداران بجەنگن دژی بێباوەڕان تا -کوفر وبێباوەڕی- بەرپا نەبێت وکۆتایی پێبێت وئاین وملکەچبوون هەمووی بۆ الله تعالی دەبێت).

بابەتی دووەم: ئەوان جیاوازن لە ئاینەکەیان، هەروەك الله تعالی دەفەرموێت: {كُلُّ حِزْبٍ بِمَا لَدَيْهِمْ فَرِحُونَ} [المؤمنون: 53]. واتا: (جا هەر کۆمەڵ وحیبزێکیان دڵخۆشن بەو -بەشە ئاینەی- هەیانە) بەهەمان شێوە لەدونیاشیاندا، وە وای دەبینن کە ئەوە ڕاستیەکەیە.

جا الله تعالى كۆبوونەوەیەك ویەكڕیزیەكی هێناوە لەسەر ئاین بە فەرمایشتی: {شَرَعَ لَكُمْ مِنَ الدِّينِ مَا وَصَّى بِهِ نُوحاً وَالَّذِي أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ وَمَا وَصَّيْنَا بِهِ إِبْرَاهِيمَ وَمُوسَى وَعِيسَى أَنْ أَقِيمُوا الدِّينَ وَلا تَتَفَرَّقُوا فِيهِ} [الشورى: ١٣]. واتا: (ئەو ئاینەی بۆ داناوون كە فەرمانی داوە بەنوح وئەوەش كە بەوەحی ناردومانە بۆتۆ ئەوەش كە فەرمانمان داوە بە ئیبڕاهیم وموسا وعیسا كە لەسەر ئەو ئاینەبن وجێبەجێی بكەن وكاری پێبكەن بەڕاستی وجیاوازی تێدا مەكەن).

وە فەرمویەتی: {إِنَّ الَّذِينَ فَرَّقُوا دِينَهُمْ وَكَانُوا شِيَعاً لَسْتَ مِنْهُمْ فِي شَيْءٍ} [الأنعام: 159] واتا: (بەڕاستی ئەوانەی كە ئاینەكەیان پارچەپارچە كرد

وهەڵیانوەشاند وبوون بە چەند دەستە وتاقمێکەوە تۆ لەهیچ شتێکدا لەئەوان نیت). وە ڕێگری کردوە لە خۆچواندن پێیان بە فەرمایشتی: {وَلا تَكُونُوا كَالَّذِينَ تَفَرَّقُوا وَاخْتَلَفُوا مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَهُمُ الْبَيِّنَاتُ} [آل عمران: 105]، وە نەهی لێکردووین پەرتەوازەبین لە ئاینمان بە فەرمایشتی: {وَاعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعاً وَلا تَفَرَّقُوا} [آل عمران: 103].

بابەتی سێیەم: بێگوێکردن وپێچەوانەکردنی وەلی ئەمر وملکەچ نەبوون بۆی چاکە ورێزە، وە گوێگری وگوێڕایەڵی زەلیلی وسوکیە.

جا پێغەمبەر ﷺ پێچەوانەی ئەوانی کرد وە فەرمانی کرد بە ئارامگرتن لەسەر ستەمی وەلی ئەمرەکان، وە فەرمانی کرد بە گوێگرتن وگوێڕایەڵی بۆیان وئامۆژگاریکردنیان، توند وپێداگری کرد لەو بابەتە وڕونی کردەوە وجەختی لەسەر کردەوە.

وە ئەوەی ئەم سێ بابەتەی کۆکردوەتەوە ئەو فەرموودەیە کە بە صەحیحی هاتوە لە پێغەمبەرەوە ﷺ فەرمویەتی: (إِنَّ اللهَ يَرْضَى لَكُمْ ثَلاَثًا: أَنْ تَعْبُدُوهُ، وَلاَ تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا، وَأَنْ تَعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللهِ جَمِيعًاوَلَا تَفَرَّقُوا، وَأَنْ تَنَاصَحُوا مَنْ وَلاَّهُ اللهُ أَمْرَكُمْ) [متفق عليه].

واتا: (بەڕاستی اللە لە سێ شت ڕازیە بۆتان، بەوەی کە بیپەرستن، وە هاوبەشی بۆ بڕیار نەدەن، وە دەستبگرتن بە ئاینەکەیەوە بە یەکگرتوویی وپەرتەوازە مەبن، وە ئامۆژگاری ئەوە بکەن کە اللە لەسەرتانی کردوە بە ئەمیر).

وە هیچ کاتێك کەم وکورتی ڕونادات لەئاین ودونیای خەڵکی ئیلا بە وازهێنان لەم سیانە یان بەشێك لەم سیانە.

بابەتی چوارەم: بەڕاستی ئاینیان دامەزراوە لەسەر کۆمەڵێك بناغە گەورەترینیان چاولێکەری ولاساییکردنەوەیە، جا ئەوە بنچینەی هەرە گەورەیە

لای هەموو کافران، سەرەتا وکۆتاییان، هەروەك اللە تعالی فەرمویەتی: {وَكَذَلِكَ مَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ فِي قَرْيَةٍ مِنْ نَذِيرٍ إِلَّا قَالَ مُتْرَفُوهَا إِنَّا وَجَدْنَا آبَاءَنَا عَلَى أُمَّةٍ وَإِنَّا عَلَى آثَارِهِمْ مُقْتَدُونَ} [الزخرف: 23]، واتا: (هەروەها پێش تۆ هیچ پێغەمبەرێکمان نەناردوە لە ئاوەدانییەك مەگەر خۆشگوزەرانکانی وتویانە بەڕاستی ئێمە باوك وباپیرانی خۆمان لەسەر ئاینێك بینیوە، وە بەڕاستی ئێمە لەسەر ئاینی ئەوان دەڕۆین). وەفەرمویەتی: {وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ اتَّبِعُوا مَا أَنْزَلَ اللَّهُ قَالُوا بَلْ نَتَّبِعُ مَا وَجَدْنَا عَلَيْهِ آبَاءَنَا أَوَلَوْ كَانَ الشَّيْطَانُ يَدْعُوهُمْ إِلَى عَذَابِ السَّعِيرِ} [لقمان: 21]. واتا: (وە هەرکاتێك پێیان بگوترێت شوێنی ئەو ئاینە

بکەون کە اللە تعالی ناردویەتیە خوارەوە دەڵێن بەڵکو ئێمە شوێن ئەو ئاینە دەکەوین کە باوك وباپیرانمان لەسەری بوون ئەگەرچی شەیتان بانگیان بکات بۆ سزای بەئێش وئاگری هەڵگیرساوی دۆزەخ).

جا ئەوکات بۆیان هات بە فەرمایشتی: {قُلْ إِنَّمَا أَعِظُكُمْ بِوَاحِدَةٍ أَنْ تَقُومُوا لِلَّهِ مَثْنَى وَفُرَادَى ثُمَّ تَتَفَكَّرُوا مَا بِصَاحِبِكُمْ مِنْ جِنَّةٍ ... } [سبأ: 46]، واتا: (بڵێ من بەیەك شت ئامۆژگاریتان دەکەم کە دوان دوان ویەك یەك هەڵسن بۆلای پەروەردگار پاشان بیرکەنەوە کە هاورێکەتان پێغەمبەر ﷺ هیچ شێتیەکی نیە). وە فەرمایشتی: {اتَّبِعُوا مَا أُنْزِلَ إِلَيْكُمْ

مِنْ رَبِّكُمْ وَلا تَتَّبِعُوا مِنْ دُونِهِ أَوْلِيَاءَ قَلِيلاً مَا تَذَكَّرُونَ} [الأعراف: 3]. واتا: (شوێن ئەوە بکەون کە لەلایەن پەروەردگارتانەوە هێنراوەتە خوارەوە بۆتان وە جگە لە الله تعالی شوێنی هیچ دۆست وپەرستراوێکی تر مەکەن، کەسانێکی کەم هەن لەئێوە بیردەکەنەوە).

بابەتی پێنجەم: لەهەرە گەورەترین بنچینەکانیان بریتیە لە لەخۆبایبوون وسەرسامبوون بە زۆرینە، وە دەیکەنە بەڵگە بۆ دروستی شتێك، وە نامۆیی کەمی ئەهل وشوێنکەوتە دەکەنە بەڵگەی پوچی ونادروستی شتێك.

جا بەدژی ئەوە بۆیان هات وە ڕونی کردەوە لە چەندین شوێن لە قورئان [1]

شەشەم: بەڵگە هێنانەوە بە پێشینەکان، وك فەرمایشتی: {قَالَ فَمَا بَالُ الْقُرُونِ الْأُولَى} [طه: 51]. واتا: (گوتی ئەی خەڵکانی سەردەمە پێشوەکان حاڵیان چیە وچۆنە لەپاش مردنیان، {وَمَا سَمِعْنَا بِهَذَا فِي آبَائِنَا الْأَوَّلِينَ} [المؤمنون: 24]. واتا: (وامان نەبیستوە لەباوك وباپیرانی پێشوومان).

---

[1] وەك دەفەرموێت: (إِنْ تُطِعْ أَكْثَرَ مَنْ فِي الْأَرْضِ يُضِلُّوكَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ) وەفەرمویەتی: (وَمَا وَجَدْنَا لِأَكْثَرِهِمْ مِنْ عَهْدٍ وَإِنْ وَجَدْنَا أَكْثَرَهُمْ لَفَاسِقِينَ)، وەفەرمویەتی ﷻ: (وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ) ... تا كۆتایی.

بابەتی حەوتەم: بەڵگەهێنانەوە بە گەلێك كە هێز وتێگەیشت وكاری پێدرابێت وە لە دەسەڵات وسامان وپلە وپایە، اللە وەڵامی دانەوە بە فەرمایشتی: {وَلَقَدْ مَكَّنَّاهُمْ فِيمَا إِنْ مَكَّنَّاكُمْ فِيهِ} [الأحقاف: 26] واتا: (بەڕاستی ئەوەی بەوان -گەلی عاد- ماندابوو - لەسامان ودەسەڵات- بە ئێوەمان نەدابوو)، وەفەرمایشتی: {وكَانُوا مِنْ قَبْلُ يَسْتَفْتِحُونَ عَلَى الَّذِينَ كَفَرُوا فَلَمَّا جَاءَهُمْ مَا عَرَفُوا كَفَرُوا بِهِ} [البقرة: 89]، واتا: (وە ئەوان لەمەو پێش داوای سەركەوتنیان دەكرد لە پەروەردگار بەسەر ئەوانەی بێباوەڕبوون كەچی كاتێك پێغەمبەریان بۆهات كەیانناسی باوەڕیان پێنەهێنا)، وفەرمایشتی: {يَعْرِفُونَهُ كَمَا

يَعْرِفُونَ أَبْنَاءَهُمْ} [البقرة: 146][1]. واتا: (ئەوان پێغەمبەر دەناسن چۆن ڕۆڵە و وەچەکانی خۆیان دەناسن).

---

[1] ئەو پێوانەیەی کە ئەهلی جاهیلی بۆ حەق وباتیڵی دایدەنێت: بریتیە لە ئەوەی کە هەموو خاوەنی هێز وزانست وپلە وپایە ودەوڵەمەندەکان لەسەری بن ئەوە ڕاستیە، هەرچەندە کە خۆی لەڕاستیدا پوچ وباتیڵ بێت! ئەوان وای دەبینن کە حەق بەردەوام لەگەڵ گەورەکانی گەلەکان وزیرەك ودەوڵەمەند وخاوەن پلەکانیانە، وە سادەکان وهەژارەکان شتێکی ئاساییە کە ئەوان حەق نازانن!

وە تاوەکو ئێستا ئەهلی جاهیلی ئەم سەردەمە حەق وباتیڵ پێوانە دەکەن بە پێوانەی جاهیلی، دەڵێن کە ئەوروپا وئەمریکا وکەنداو لەسەر حەقن لەبەر ئەوەی ئەوان زەویان ئاوەدان کردەوە وە شارەزابوون لە زانستەکان وژیانی خۆشیان دا بە گەلەکانیان، وە زاناکانی دەسەڵات خاوەن ماجستێر ودکتۆرا

وبەناوبانگەکان لە کەناڵ سەکۆ وکۆنگرەکان... ئەوان لەپێشترن لە ناسینی ئاین وحەق!

ئەمە لەکاتێکدا کە الله تعالی ئەم مەرج وپێوەرانەی باتڵ وپوچ کردوەتەوە لەچەندین ئایەت لەقورئانەکەی، جا بەڕاستی الله لەسەر نەتەوە کافرەکانی پێشوو فەرمویەتی: {وَكَانُوا أَشَدَّ مِنْهُمْ قُوَّةً}، {هُمْ أَشَدُّ مِنْهُمْ بَطْشًا}، {أَلَمْ تَرَ كَيْفَ فَعَلَ رَبُّكَ بِعَادٍ *إِرَمَ ذَاتِ الْعِمَادِ*الَّتِي لَمْ يُخْلَقْ مِثْلُهَا فِي الْبِلَادِ}، بەهەمان شێوە ئەو ئایەتانەی کە دانەر هێناویەتیەوە بەڵگەن لەسەر ئەوەی ئەهلی کیتاب دڵنیابوون وزانستی تەواویان هەبوو لەسەر پێغەمبەرایەتی محمد ﷺ، نەتەوەکانی پێشوو لەسەر هێزی جەستەیی زانست بوون وزیرەك ودەوڵەمەند بوون.... زیاتر لە نەتەوە کافرەکانی ئەم سەردەمە، ئایا ئەوانە لەسەر حەق بوون؟! ئایا زانست وهێز ودەوڵەمەندیان سودی هەبو وبۆیان وپارستنی لەسزا وتوڕەیی الله! الله تعالی دەفەرموێت: {وَلَقَدْ مَكَّنَّاهُمْ فِيمَا إِنْ مَكَّنَّاكُمْ فِيهِ وَجَعَلْنَا لَهُمْ سَمْعًا وَأَبْصَارًا وَأَفْئِدَةً فَمَا أَغْنَى عَنْهُمْ

بابەتی هەشتەم: بەڵگە هێنانەوە لەسەر پوچی شتێك بەوەی كە جگە لەلاوازەكان كەس شوێنی نەكەوتووە، وەك فەرمایشتی الله: {أَنُؤْمِنُ لَكَ وَاتَّبَعَكَ الْأَرْذَلُونَ} [الشعراء: 111] واتا: (وتیان ئایا چۆنە باوەڕ بەتۆ بێنین لەكاتێكدا ئەوانەی شوێنت كەوتون لەلاوازترین كەسەكانن)، وە فەرمایشتی: {أَهَؤُلاءِ مَنَّ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مِنْ بَيْنِنَا} [الأنعام: 53]. واتا: (ئایا ئەوانە پەروەردگار ڕێزی لێناون ومنەتی خستۆتە سەریان لەسەر ئێمەدان لەناو ئێمەدا هەڵیبژاردون؟).

سَمْعُهُمْ وَلَا أَبْصَارُهُمْ وَلَا أَفْئِدَتُهُمْ مِنْ شَيْءٍ إِذْ كَانُوا يَجْحَدُونَ بِآيَاتِ اللَّهِ وَحَاقَ بِهِمْ مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ}.

الله وەڵامی دانەوە بەفەرمایشتی: {أَلَيْسَ اللَّهُ بِأَعْلَمَ بِالشَّاكِرِينَ} [الأنعام: 53]. واتا: (ئایا الله خۆی لەهەموو کەس زاناتر نیە بەوانەی کە شوکرانە بژێرن؟).

بابەتی نۆیەم: چاولێکردن لە زانا فاسیقەکان وعابیدە نەزانەکان، بۆیان هات بەم ئایەتەوە: {يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّ كَثِيراً مِنَ الْأَحْبَارِ وَالرُّهْبَانِ لَيَأْكُلُونَ أَمْوَالَ النَّاسِ بِالْبَاطِلِ وَيَصُدُّونَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ} [التوبة: 34]، واتا: (ئەی ئەوانەی باوەڕتان هێناوە بەڕاستی زۆر لە زانا وعابیدەکان (لە جوولەکە وگاورەکان) سەروەت وسامانی خەڵکی دەخۆن

بەناهەق وڕێگەی لای پەروەردگار دەبەستن وڕێگری دەکەن لەخەڵکی). وە فەرمایشتی: {لا تَغْلُوا فِي دِينِكُمْ غَيْرَ الْحَقِّ وَلا تَتَّبِعُوا أَهْوَاءَ قَوْمٍ قَدْ ضَلُّوا مِنْ قَبْلُ وَأَضَلُّوا كَثِيراً وَضَلُّوا عَنْ سَوَاءِ السَّبِيلِ} [المائدة: 77]. واتا: (زیادەڕەوی مەکەن لە ئاینەکەتاندا جگە لەوە نەبێت کە ڕاست وحەقە وشوێن وئارەزووی گەل وکەسانێك مەکەون کەبەڕاستی پێشتر گومڕا وسەرلێشێواو بوون، وە زۆر کەسیشیان گومڕاکرد وە خۆشیان گومڕابوون ولایاندا لەڕێگای ڕاست).

بابەتی دەیەم: بەڵگە هێنانەوە بۆ باطیلی ئاین بە کەمی ئەهلەکەی وکەمی زانستیان، وەك وتەیان:

{بَادِيَ الرَّأْيِ}[1][هود: 27]. واتا (كاڵفام وساویلکەن - ڕواڵەت بینن وە نابینن-)

---

(1) ئەم بابەتە لە بابەتی هەشتەم دەچێت لە ڕووی بەڵگە هێنانەوە، هەردووکیان بەدرۆزانینی پێغەمبەرانیان تیادایە بەوەی کە شوێنکەوتەکانیان بریتی بووە لە لاوازەکان وکەم زانستەکان ، هەروەك گەلەکەی نوح ﷺ گوتیان (وَمَا نَرَاكَ اتَّبَعَكَ إِلَّا الَّذِينَ هُمْ أَرَاذِلُنَا بَادِيَ الرَّأْيِ وَمَا نَرَى لَكُمْ عَلَيْنَا مِنْ فَضْلٍ بَلْ نَظُنُّكُمْ كَاذِبِينَ) دورکەوتنەوە لە شوێنکەوتنی پێغەمبەرەکەیان بە بیانوی ئەوانەی کە شوێنی کەوتوون بریتین لە: (أراذل القوم) واتا: گەمژەکان وزەلیلەکان! کە مەبەستیان پێی لە لاواز وهەژارەکان بوو، وە گوتیان (بادي الرأي) واتا: شوێنت کەوتبوون بێ بیرکردنەوە وبەرچاوڕوونی، بەڵکو بەتەنها بانگت کردن شوێنت کەوتن، گومانیان وابوو کە شوێنکەوتوانی پێغەمبەران لەسەر بەرچاوڕوونی نین، وە بەڕاستی ئەوان دوربین نین! بەڵام لەڕاستی شوێنکەوتووانی پێغەمبەران ئەوان بیریان لەهەموو خەڵکێکی تر

بابەتی یازدەم: بەڵگە هێنانەوە بە قیاسی وپێوەری گەندە، وەك وتەی: {إِنْ أَنْتُمْ إِلَّا بَشَرٌ مِثْلُنَا} [إبراهيم: 10]. واتا: (وتیان ئێوەش هەر ئادەمییەكن وەك ئێمەن).

ڕێكترە وخاوەن وتە ورەوشتی جوانن وبەڕێزن (الله لەهەموویان ڕازی بێت).

جا جاهیلی سەدەكانی پێشوو چەند بە نەفامەكانی ئەم سەردەمە دەچێت، كە گاڵتە بەشوێنكەوتەی پێغەمبەران دەكەن (موجاهیدان) وە وەسفیان دەكەن بەلاوازەكان، وخەون پوچەكان وكەم تەمەنە نەزانەكان ودۆڕاوەكان، بەڵكو لە فیقهی سەردەم نازانن، پڕۆژەیان تێكدانی ئاینە... !! لا حول ولا قوة الا بالله.

بابەتی دوازدەم: ڕەتکردنەوەی قیاسی وپێوەری دروست [1].

---

[1] لە سیفەتەکانی ئەهلی جاهیلی ئەوەیە کە بەردەوام پشت دەبەستن بەقیاسی خراپ، وقیاسی چاك ودروست ڕەتدەکەنەوە، لەوانەش ئەوەی کە دانەر باسی کردوە، ئەویش بەدرۆزانینی پەیامی پێغەمبەران بە بەڵگەی ئەوەی کە ئەوان مرۆڤن (کە گوایە ئەمە نابێت)! جا الله وەڵامی ئەوەی دانەوە لەچەندین شوێن لە قورئانی پیرۆز وەك فەرمایشتی: (قُلْ لَوْ كَانَ فِي الْأَرْضِ مَلَائِكَةٌ يَمْشُونَ مُطْمَئِنِّينَ لَنَزَّلْنَا عَلَيْهِمْ مِنَ السَّمَاءِ مَلَكًا رَسُولًا)، دانایی وواقیع وادەخوازن کە پێغەمبەر مرۆڤ بێت وەك خۆیان بۆ ئەوەی لە وتە وپەیامەکانی تێبگەن، بەڵکو ئەوە لەڕەحمەتەکانی اللە_یە کە پێغەمبەر مرۆڤ بێت، ئەگەر پێغەمبەر فریشتە بوایە نەدەتواندرا چاومان پێی بکەوێت وشوێنی بکەوین! سوپاس بۆ اللە کە (اللە منەتی کردوە بەسەر باوەڕداران کە پێغەمبەرێکی بۆ ناردون لە نەفسی خۆیان).

کۆی ئەوە وئەوەی پێشووی: بریتیە لە تێنەگەیشتن لە کۆکەرەوە وجیاکردەوە [1].

لێرەوە قیاسی صەحیح -کە نەزانەکان ڕەتی دەکەنەوە- ئەوەیە کە پێغەمبەری مرۆڤ لە مرۆڤ وپێغەمبەری فریشتە لە فریشتە، وەقیاسی خراپ بیرو بۆچوونی پێچەوانەی ئەوەیە، ئیبن قەیم دەڵێت: هەموو بیدعەیەك ووتارێکی خراپ بناغەکەی لە قیاسێکی خراپەوەیە، وە هیچ شتێك وەك قیاسی خراپ فەرمان وحاڵی زانایەك خراپ ناکات وەك قیاسی خراپ، بناغەی خراپەی دونیا ودوارۆژ بەگشتی لە قیاسی خراپەوەیە [إعلام الموقعين].

1 قیاس: بریتیە لە گەیاندنی لقێك بە بنچینەیەك لەحوکم بۆ کۆکەرەوە لەنێوانیاندا، جا ئەگەر یەکێك لەڕوکنەکان کێشەیەکی تێکەوت ئەوە قیاسەکە باطیڵ دەبێت، بەڕاستی دانەر دەقی هێناوەتەوە ودەڵێت هۆکاری جیانەکردنەوە لەنێوان قیاسی دروست وقیاسی خراپ ئەوە هۆکاری تێنەگەیشتنە (الجامع) کە

بابەتی سێزدە: زیادەڕەوی وغلو لە زانا وپیاوچاکان، وەك فەرمایشتی: {يَا أَهْلَ الْكِتَابِ لا تَغْلُوا فِي دِينِكُمْ وَلا تَقُولُوا عَلَى اللَّهِ إِلَّا الْحَقَّ} [النساء: 171]. واتا: (ئەی خاوەن پەڕاوە ئاسمانیەکان زەیادە ڕەوی مەکەن لەئاینەکەتاندا لەبارەی پەروەردگارەوە جگە لە حەق هیچ شتێکی تر مەڵێن).

قیاسی دروستی لەسەر دادەمەزرێت، وە تێنەگەیشتن لە (الفارق) کە قیاس لەگەڵی ناگونجێت، بە دەستەواژەیەکی تر ئەوان تێنەگەیشتن لە هۆکاری حوکم بە تێگەیشتنێکی دروست، کە پێویستە هۆی حوکمەکە لە بناغەوە بوونی هەبێت لە لقەکەیدا، ئەگەر هۆکارەکە نەما ئەوە قیاسەکە باطڵە.

بابەتی چواردە: هەموو ئەوانەی پێشوو بیناکراون لەسەر بنچینەیەك، کە ئەویش: نەفی وئیثباته[1]، شوێنی ئارەزو وگومان دەکەون، پشت دەکەن لەوەی کە پێغەمبەران هێناویانە.

بابەتی پازدە: بیانویان لە شوێنکەوتنی ئەوە کە الله بۆی ناردون بەوەی کە ئەوان تێناگەن، وەك دەڵێن:

---

1 واتا: ئەوان ئەوە جێگیردەکەن کە الله ڕەتی کردۆتەوە وئەوەش ڕەتدەکەنەوە کە الله جێگیری کردوە، الله ﷺ شیرکی ڕەتکردۆتەوە وتەوحیدی جێگیر کردوە، ئەوان فەرمانەکەیان پێچەوانە کردەوە تەوحیدان ڕەتکردەوە وشیرکیان جێگرکرد، بەهەمان شێوە الله حەلاڵی جێگیرکردوە وحەرامی ڕەتکردۆتەوە، هاتن وحەلاڵیان ڕەتکردەوە وحەرامیان جێگیرکرد.

{وَقَالُوا قُلُوبُنَا غُلْفٌ} واتا: به پێغەمبەریان ﷺ گوت که دڵمان داخراوه: {يَا شُعَيْبُ مَا نَفْقَهُ كَثِيراً مِمَّا تَقُولُ}[هود: 91]، واتا: (ئەی شوعەیب لەزۆرێك لەو شتانەی دەیڵێی تێناگەین)، الله ئەوانی بەدرۆخستەوە وە ڕونی کردەوە کە ئەوە لەبەر ئەوەیە کە دڵیان مۆری لێدراوە، وە مۆرەکەش بەهۆی کوفریانەوەیە.

بابەتی شازدە: گۆڕینەوەی ئەوەی کە الله بۆی ناردون بە کیتابی سیحر وجادوو، هەروەك الله تعالى باسی کردوە لە فەرمایشتی: {نَبَذَ فَرِيقٌ مِنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ كِتَابَ اللَّهِ وَرَاءَ ظُهُورِهِمْ كَأَنَّهُمْ لا يَعْلَمُونَ

وَاتَّبَعُوا مَا تَتْلُوا الشَّيَاطِينُ عَلَى مُلْكِ سُلَيْمَانَ} [البقرة: 101،102]، واتا: (دەستەیەك لەئەهلی كیتاب پەرتوكی پەروەردگاریان پشت گوێ خست هەروەك ئەوەی كە نەزانن ئەوە پەیامی پەروەردگارە * وە دوای ئەو (شتانە) كەوتن كە شەیتانەكان دەیانخوێندەوە بۆ خەڵكی لەسەردەمی پاشایەتی سولەیماندا).

بابەتی حەڤدە: پوچی وباتیڵی خۆیان دەدەنە پاڵ پێغەمبەران، وەك فەرمایشتی: {وَمَا كَفَرَ سُلَيْمَانُ} [البقرة: 102]، واتا: (سولەیمان بێبڕوا نەبوو)، وە فەرمایشتی: {مَا كَانَ إِبْرَاهِيمُ يَهُودِيّاً وَلا نَصْرَانِيّاً} [آل عمران: 67]. واتا: (ئیبڕاهیم نەجوولەكە بووە ونەگاور).

بابەتی هەژدە: وتە پێچەوانەکانیان لە خۆدانە پاڵ، خۆیان دەدەنە پاڵ ئیبڕاهیم لەگەڵ وازهێنان لە شوێنکەوتنی[1].

بابەتی نۆزدە: تانەدان لە هەندێك لە پیاوچەکان بەهۆی کردەوەی هەندێك لەوانەی لەسەر ئەوان

---

[1] وەك زاناکانی ئال سەلولی ئەمڕۆ، کە خۆیان دەدەنە پاڵ بانگەوازی شێخ محمدی کوڕی عبدالوهاب و نەوەکانی (الله ڕەحمیان پێبکات)، کەچی کوفر بە تاغوت ناکەن! وجیهاد ناکەن بۆ الله! بەڵکو دۆستایەتی خاچپەرستان وجەنگی موجاهیدان دەکەن! نمونەیان وەك نمونەی ڕافیزەیە کە بانگەشەی خۆشەویستی عەلی وحوسەین دەکەن -الله لەهەردوکیان ڕازی بێت-؛ کەچی لەتەوحید وعیبادەت وڕەوشت شوێنی ناکەون، بەڵکو پێچەوانەی ئەوان دەکەن بەتەواوی.

ئەژماردەكرێن، وەك تانەدانی جوولەكە لە عیسا، وتانەدانی جوولەكە وگاورەكان لە محمد[1] ﷺ.

[1] لەڕێگەكانی نەزانی ئەوەیە سەیری شوێنكەوتووان دەكەن؛ ئەگەر كارێكی ناشرینیان ئەنجامدا؛ دەیخەنە پاڵ ئەو كەسەی كە ئەوان شوێنی كەوتون (شێخەكە)؛ دەیكەنە بیانوو بۆ وازهێنان لە شوێنكەواتنی! هەر ئەوە بوو كە جوولەكە كردیان بەرامبەر بە عیسا ﷺ، كاتێك ئەوان تانەیاندا لە پەیامەكەی كاتێك كە شوێنكەوتووە خاچپەرستەكان لایاندا لە ڕێگاكەی وایان زانی الله سیانە، یان عیسا خۆی پەروەردگارە، یان كوڕی (الله)یە بەهەمان شێوە جوولەكە وگاور تانەیاندا لە پێغەمبەر ﷺ وپەیامەكەی بەهۆی هەندێك لەوانەی لەسەر ئیسلام دەژمێردرێن لە دەروێش وسەماكاران وئەوانەی هاواردەكەن وگۆڕانیبێژەكان ولەخۆدان... تا كۆتایی.

بابەتی بیست: باوەڕیان بەو سەمەرە وکارە نائاسساییانەی جادووگەر وهاوشێوەکانیان بەوەی کە ئەوانە دەیکەن ئەوە کەڕامەتی پیاوچاکانە[1]، وە

[1] هەرچی ئەوەی کە پێغەمبەران دەیانکرد ئەوە موعجیزەیە بەڵام جگە لەوان سەیری حاڵی کەسەکە دەکرێت، ئەگەر کارێکی لە سروشت بەدەری کرد؛ ئەگەر موەحید و لە الله ترس بوو ئەوە کەڕامەتە والله ڕێز لە دۆستەکانی خۆی دەنێت، بەڵام ئەگەر موشریکێکی خراپ بوو ئەوە جادووگەر وفێڵبازە ولەشەیتانەوە وەری گرتوە، لەگەڵ جێگیربوونی جیاوازی لەنیوان کەڕامات وجادوو (بۆ زیاتر: بگەڕێوە بۆ پەرتوکی (النبوات)ی شێخی ئیسلام ئیبن تەیمیە)..

بەڵام ئەهلی جاهیلی سیحر وجادوو وفێڵی جادوگەران وکردارە پوچەکانی گۆڕپەرستەکان بە کەڕاماتی دۆستەکانی ڕەحمان دادەنێن، وە ئەوەش دەکەن بە بەڵگە کە گوایە ئەوان چاکە وسەرفرازی لەسەر دەستیان دێت! بەڵکو لەوەش زیاتر

دەیخەنە پاڵ پێغەمبەران، هەروەك خستیانە پاڵ سولەیمان ﷺ.

بابەتی بیست ویەك: عیبادەتكردنیان بە فیكە وچەپڵە لێدان[1].

بەدرۆ ئەوەیان پاڵدا بۆلای پێغەمبەر سولەیمانﷺ! لەكاتێكدا ئەو كردارانە كوفرە، الله پێغەمبەرەكەی بەدوور داناوە لێی، هەروەك دەفەرموێت: (وَمَا كَفَرَ سُلَيْمَانُ).

[1] الله تعالى دەفەرموێت: {وَمَا كَانَ صَلاتُهُمْ عِنْدَ الْبَيْتِ إِلَّا مُكَاءً وَتَصْدِيَةً} [الأنفال: 35]، واتا: (نوێژی ئەوان لای كەعبە تەنها بریتی بوو لە فیتە وچەپڵە لێدان)، لێرەدا لەمانای (الصلاة) یان مەبەست پێی دوعایە یان كاریكی ترە كە دەیانكرد وناویان دەنا نوێژ، وێنەی ئەو كارانە ناكرێت پێی بلێی عیبادەت بەڵكو ئەوە لەكارەكانی جاهیلیە، ئەوەش زۆر نزیكە لەوانەی صۆفیەكانی

بابەتی بیست ودوو: بەڕاستی ئەوان ئاینەکەیان کردوە بەگاڵتە وگەپ.

بابەتی بیست وسێ: ژیانی دونیا فریوی داون گومانیان وابوو ئەگەر الله بەخششێکی دا بەکەسێك ئەوە واتا لێی ڕازیە، وەك گوتەیان :{نَحْنُ أَكْثَرُ أَمْوَالاً وَأَوْلاداً وَمَا نَحْنُ بِمُعَذَّبِينَ} [سبأ: 35]، واتا: (ئێمە ماڵ ومنداڵمان زۆرترە وە ئێمە سزا نادرێین).

بابەتی بیست وچوار: وازهێنان لە وەرگرتنی حەق ئەگەر لاوازەکان پێش ئەوان وەریانگرت لەبەر خۆ

ئەمرۆ دەیکەن لە فیتە وچەپڵە لێدان وگومانیان وایە کە ئەوان الله دەپەرستن وشوێنی پێغەمبەرەکەی کەوتوون!

بەگەورەزانین ولوتبەرزیان[1]، الله تعالی فەرموی: {وَلا تَطْرُدِ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ ...} [الأنعام: 52]، واتا: (نەکەی ئەوانە دەربکەی کە لەپەروەردگاریان دەپاڕێنەوە).

---

[1] ئەوەش نەخۆشیەکی زۆر کوشندەیە کە الله تعالی گەلانێکی پێ تاقیکردوەتەوە لەم سەردەمە، پشتی کرد لەحەق وخۆی نەگەیاند بە کاروانی خیلافەتی ئیسلامی کە لەساڵی 1435 ڕاگەیاندرا لەگەڵ ئەوەی ئەوان لەژیانی خۆیان بەردەوام بانگەشەی ئەوەیان دەکرد! پێش خیلافەتەکە مەدحی سەرکردەکانی ئەم خیلافەتەیان دەکرد! بانگەوازی خەڵکیان دەکرد بچنە ناو پرۆژەکەی! گەورەترین هۆکار کەپاڵی پێوەنان خۆبەگەورەزانین ولوتبەرزی بوو! دوای ئەوەی موجاهیدانی ڕێگای الله هەڵسان بەواجبی دانانی پێشەوا بۆ موسڵمانان ودامەزراندنی دەوڵاتی ئیسلامی ، داوا لە الله دەکەین بمانپارێزێت لەوەی ئەوانی تری پێتاقیکردەوە.

بابەتی بیست وپێنج: بە باتیڵ دانانی ئەو شتەی کە پێش ئەوان لاوازەکان بچنە ناوی، وەك: {لَوْ كَانَ خَيْراً مَا سَبَقُونَا إِلَيْهِ} [الأحقاف: 11]، واتا: (ئەگەر ئەوە چاك بووایە ئەوانە پێشمان نەدەکەوتن).

بابەتی بیست وشەش: گۆڕینی پەرتوکی اللّٰه دوای ئەوەی تێیگەیشتن وزانیان.

بابەتی بیست وحەوت: دانانی پەرتوکی باتڵ وپوچ و خستنە پاڵی اللّٰە، وەك فەرمودەی اللّٰه: {فَوَيْلٌ لِلَّذِينَ يَكْتُبُونَ الْكِتَابَ بِأَيْدِيهِمْ ثُمَّ يَقُولُونَ هَذَا مِنْ عِنْدِ اللَّهِ} [البقرة: 79]، واتا: (هاوار بۆ ئەوانەی پەرتوك

دەنوسن بەدەستەکانیان پاشان دەڵێن لەلایەن اللە دابەزیوە).

بابەتی بیست وهەشت: ئەوان شتێك لەحەق وەرناگرن تەنها ئەوە قبوڵ دەکەن کە لەگەڵ کۆمەڵەکەی خۆیانە، وەك فەرمایشتی: {قَالُوا نُؤْمِنُ بِمَا أُنْزِلَ عَلَيْنَا}[البقرة: 91]، واتا: (گوتیان باوەڕدەهێنین بەوەی بۆمان دابەزیوە).

بابەتی بیست ونۆ: ئەوان لەگەڵ ئەوەش لەوە تێناگەن کە کۆمەڵەکەی خۆیان دەیڵێت: هەروەك اللە پێمانی ڕاگەیاندوە لە فەرمایشتی: {قُلْ فَلِمَ

تَقْتُلُونَ أَنْبِيَاءَ اللَّهِ مِنْ قَبْلُ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ}[البقرة: 91]، واتا: (پێیان بڵێ بۆچی پێغەمبەرانتان کوشت ئەگەر بەڕاستی باوەڕتان پێیان هەیە).

بابەتی سی: ئەوەش لە سەرسامکەرەکانی ئایەتەکانی (اللّٰه)یە! کاتێك ئەوان وازیان هێنا لەفەرمانی اللّٰه کە وەسیەتیان دەکات بە یەکرِیزی وکۆمەڵبوون، وە پارچە پارچەیی وجیاکاریان ئەنجامدا کە اللّٰه نەهی لێکردوە؛ هەموو حیزبەکان دڵ خۆشن بەوەی لەسەرینە.

بابەتی سی ویەك: ئەوەش لە هەرە سەرسامترین ئایەتەکانی (اللّٰه)یە! دوژمنایەتیان بۆ ئەم ئاینەی کە خۆیان دەدەنە پاڵی گەیشت بەلوتکەی دوژمنایەتی، خۆشەویستیان بۆ ئاینی کافران -ئەوانەی کە دوژمنایەتی پێغەمبەر وکۆمەڵەکانیان کرد- بەو پەڕی خۆشەویستی بۆیان، هەروەك ئەنجامیاندا لەگەڵ پێغەمبەر ﷺ کاتێك بەئاینی موسا ﷺ هات بۆیان، ئەوان شوێنی پەرتوکی جادوو کەوتن، کە ئەوە لە ئاینی ئالی فیرعەون بوو.

بابەتی سی ودوو: بێ باوەڕبوونیان بە حەق ئەگەر لای کەسانێك بوو کە حەزیان پێناکەن، هەروەك

الله تعالى دەفەرموێت: {وَقَالَتِ الْيَهُودُ لَيْسَتِ النَّصَارَى عَلَى شَيْءٍ وَقَالَتِ النَّصَارَى لَيْسَتِ الْيَهُودُ عَلَى شَيْءٍ} [البقرة: 113]. واتا: (جوولەکەکان گوتیان گاورەکان لەسەر هیچ ئاینێك نین وگاوەرەکانیش گوتیان جوولەکەکان لەسەر هیچ ئاینێك نین).

واتا: (جوولەکەکان گوتیان گاورەکان لەسەر هیچ ئاینێك نین وگاورەکانیش گوتیان جوولەکەکان لەسەر هیچ ئاینێك نین).

بابەتی سی وسێ: نکۆڵیکردنیان لەوەی کە دانیان پێنابوو کە ئەوە لەئاینی ئەوانە، هەروەك کردیان

لەسەر حەج[1]، الله تعالى فەرموی: {وَمَنْ يَرْغَبُ عَنْ مِلَّةِ إِبْرَاهِيمَ إِلَّا مَنْ سَفِهَ نَفْسَهُ} [البقرة: 130]، واتا:

[1] هەروەك جوولەكە كردیان، ئەوان پێیانوایە لە سەر ئاین ومیللەتی ئیبراهیم پێغەمبەرن ﷺ، لە هەمان كاتدا كەعبە بە ڕوگە دانانێن وحەجیش بە عیبادەت دانانێن، هەروەك هاوەڵگەڕانی قوڕەیش خۆیان دەدەنە پاڵ ئیبراهیم ﷺ، وە دان دەنێن بەوەی حەج لەو عیبادەتانەیە كە ئەو كردویەتی، بەڵام لە عەرەفات ناوەستن لەگەڵ خەڵكی، بەڵگو دەوەستن لە موزدەلیفە، وەك خۆجیاكردنەوە لەوانی تر.

تاوەكو ئێستا ئەهلی جاهیلی ئەوە دەكەن، چەند لەوانە دەپرسین كە لەسەر ئیسلام دەژمێردرێن ونكۆڵی ئەوە دەكەن كە دیموكراسی كوفر بێت، بەڵكو بەرگری لێدەكەن ودەڵێن ئەوە شورایە ولە بنەچەی ئاینی ئیسلامە! هەروەك لەوانە دەبیستن كە بەخۆیان دەڵێن موسڵمان ونكۆڵی جیهادی داواكردن (الطلب) دەكەن، وە مشت ومڕ دەكەن كە الله جیهادی تەنها بۆ بەرگری

(کێ هەیە جگە لەگەمژەکان کە میللەتی ئیبراهیمی نەوێت).

بابەتی سی وچوار: هەر کۆمەڵە وبانگەشەی ئەوە دەکات ئەو کۆمەڵەی ڕزگاربووە (الناجیة)، اللە ئەوانی بەدرۆخستەوە بە فەرمایشتی: {قُلْ هَاتُوا بُرْهَانَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ} [البقرة: 111]، واتا: (پێیان بڵێ کوا بەڵگەتان ئەگەر ئێوە ڕاستگۆن)،

داناوە! زۆ لەوانە دەبیستین کە نوێژکەرن بەڵام گوێ دەگرن لە گۆرانی وسەیری زنجیرە دراماکان دەکەن، ئەگەر یەکێك ئامۆژگاری کردن دەڵێن: ئەوە لە هونەرە ڕێگە پێدراوەکانە کێ گوتویەتی کە اللە گۆرانی ودراماکانی حەڕام کردوە! داوا لە اللە دەکەین بمانپارێزێت.

پاشان ڕاستیەکەی ڕونکردەوە بەفەرمایشتی: {بَلَى مَنْ أَسْلَمَ وَجْهَهُ لِلَّهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ} [البقرة: 112]، واتا: (بەڵێ ئەوەی کە ملکەچ بێت وڕوبکاتە اللّٰه ئەوە لەچاکەکارانە).

بابەتی سی وپێنج: عیبادەتکردن بەڕوتی وبێ جلوبەرگ[1]، وەك فەرمایشتی: {وَإِذَا فَعَلُوا فَاحِشَةً

---

[1] ئیبن کەثیر لە ڕاڤەکەیدا دەڵێت: (موجاهید دەڵێت: هاوەڵگەڕان تەوافی کەعبەیان دەکرد بەڕووتی، دەیانگوت: ئێمە تەواف دەکەین بەم شێوەیەی کە سەرەتا لەدایك بووین بێ جلوبەرگ، ئافرەت پەتێکی لەسەر داوێنی دادەنا، یان شتێکی تر، ودەیگوت: ئەمڕۆ کە هەندێکی یان هەمووی بەدەرەوە بێت، لەوە زیاتر بە حەڵاڵی نازانم دەرکەوێت، اللّٰه فەرموی: {وَإِذَا فَعَلُوا

قَالُوا وَجَدْنَا عَلَيْهَا آبَاءَنَا وَاللَّهُ أَمَرَنَا بِهَا} [الأعراف: 28]، واتا: (ئەگەر كارێكی خراپیان ئەنجامدا دەڵێن باوانمان لەسەر ئەوە بوون وە الله فەرمانی ئەوەی پێكردووین).

فَاحِشَةً...} تا كۆتایی ئایەت)، الله ڕوتكردنەوەكەی بە خراپەكاری دانا، بەڵام عەلمانیەكان ڕوتی بەشارستانی و پێشكەوتن دادەنێن! (الله زەلیلیان بكات وموجاهیدان بەتوانا بەكات بۆ لەناوبردنی دەسەڵاتیان)، ئەوە لەكاتێك كە هەموو نێردراوەكان وپێغەمبەران، بەهەمان شێوە عەقڵ وفیترەت، داوای پۆشتەیی وخۆداپۆشین دەكەن، وە قورئان وسونەتی پێغەمبەرمان شایەتی بۆ ئەوە دەدەن.

بابەتی سی وشەش: عیبادەتکردن بەحەرامکردنی حەلال، هەروەك عیبادەتکردن بەشیرك.

بابەتی سی وحەوت: عیبادەتکردن بە گرتنی زانا وعابیدەکان وەك پەرستراو لە غەیری اللە.

بابەتی سی وهەشت: باوەڕنەبوون بە سیفەتەکانی اللە، وەك فەرمایشتی: {وَلَكِنْ ظَنَنْتُمْ أَنَّ اللَّهَ لا يَعْلَمُ كَثِيراً مِمَّا تَعْمَلُونَ} [فصلت: 22]، واتا: (بەڵام گومانتانبرد کە اللە زۆر لەو شتانە نازانێت کە ئێوە دەیکەن).

بابەتی سی ونۆ: باوەڕنەبوون بە ناوەكانی اللّٰه، هەروەك فەرمایشتی: {وَهُمْ يَكْفُرُونَ بِالرَّحْمَنِ} [الرعد: 30]، واتا: (ئەوانە بێباوەڕن بە ناوی ڕەحمان).

بابەتی چل: (التعطيل) لەكارخستن، وەك وتەی ئالی فیرعەون[1].

---

[1] التعطيل: نكوڵیكردنی ئەوەی كە دروستكەرێك هەبێت بۆ ئەم جیهانە، هەروەك فیرعەون بەگەلەكەی گوت: {مَا عَلِمْتُ لَكُمْ مِنْ إِلَهٍ غَيْرِي} [القصص: 38]، واتا: (جگە لەخۆم پەرستراوی تر شك نابەم بۆتان)، وە لەم چەشنە ئایەتانە لەسەر ئالی فیرعەون، ئیبن قەیم لە (مدارج السالكين) دەڵێت: (تەعطیل خراپترە لەشیرك).

بابەتی چل ویەك: کەم وکورتی دانە پاڵی اللە: وەك بڕیاردانی منداڵ وپێویستی ومادوبوون، لەگەڵ ئەوەی کە ڕوهبانەکانیان لە هەندێك لەمانە بەدور دەگرن[1].

هیچ سەردەمێك بەدەر نەبووە لەم جۆرە جەهالەتە، لەم سەردەمەی خۆمان شیوعیە بێ ئاینەکان پەیدابوون و ملیۆنان بەدوایان کەوتن! هەیانە لەو وڵاتانە هەیە کە بەوڵاتی ئیسلامی ناودەبرێن! دامەزراوە وحیزب وبارەگایان هەیە، وکۆنگرە دەبەستن، لەنێو ڕۆڵەکانی موسڵمانان بازاڕدەدەن بە ئینکاریکردنی بوونی اللە تعالی! وە بەبەرچاو وگوێی ئەوانەی کە پێیان دەڵێت وەلی ئەمرەکانی موسڵمانان، اللە دەسەڵاتیان لەناوبەرێت.

[1] وەك وتەی گاورەکان: (مەسیح کوڕی (اللە)یە)، کە ئەوان ڕوهبانەکان بەدوردەگرن بەپاکیان دادەنێن لە پێکهێنانی هاوسەرگیری ڕوهبانەکانیان ومنداڵبوونیان ڕەتدەکەنەوە! وە

بابەتی چل ودوو: هاوبەشدانان لە موڵك وخاوەنداریەتی، وەك وتەی مەجوسەکان[1].

وتەی جوولەکە: (الله هەژارە وئیمە دەوڵەمەندین)، وە گومانیان: الله تعالى لە ڕۆژی یەك شەممە دەستی کردوە بەدروستکردنی ئاسمانەکان وزەوی وە لەڕۆژی هەینی تەواوی کردوە ورۆژی شەممە پشوی داوە وئیسراحەتی کردوە! الله تعالى: (وَلَقَدْ خَلَقْنَا السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ وَمَا مَسَّنَا مِنْ لُغُوبٍ)، واتا: (بەڕاستی ئێمە ئاسمانەکان وزەوی وهەرچی لەنێوانیاندا هەیە بەشەش ڕۆژ دروستمان کردوون، هیچ ماندویەتیەکیش ڕوی تێ نەکردین)، هەرچی موشریکی عەرەب بوون ئەوان کچیان بۆ الله بڕیاردا، (وە ئەگەر یەکێك مزگێنی پێبدابان بە لەدایك بوونی کچێك ئەوە ڕویان ڕەش هەڵدەگەڕا ودڵی پڕدەبێت لە خەم وپەژارە)، پاکی بۆ الله لەسەر ئەو تۆمەتانە.

[1] مەجوسەکان: ئومەتێکن لە خاکی فارس،ئاگرپەرستن، چەند شەریعەتێکی تایبەتیان هەبوو، وە ئەوان چەندین

بابەتی چل وسێ: نکۆڵی کردنی قەدەر.

کۆمەڵەن، لەوانە (مەزدەکی) ئەوان لەسەر مەزدەك دەژمێردرێن کە بانگەشەی پێغەمبەرایەتی وبانگەشەی بێ ئابڕوویی دەکرد، وە ڕێبازیان: ئەوەیە کە خەڵك هاوبەشن لە ماڵ وئافرەت هەرچۆن کە هاوبەشن لە ئاو هەوا، ئەوەش هەمان شتە کە شیوعیەکانی سەردەم بانگەشەی بۆ دەکەن! ئەوانەن کە مولکی تایبەتیان پەکخست ومولکی گشتیان بڕیاردا. واتا: دەسەڵات بۆ هەموان.

بەڵام ئیسلام ڕێگەی داوە بە مولك ودەسەڵاتی تاك بە کۆڕای زانایان، هەروەك الله دەفەرموێت: (فَلَكُمْ رُءُوسُ أَمْوَالِكُمْ)، وە فەرمایشتی: (لِلرِّجَالِ نَصِيبٌ)، واتا: (پیاوان بەشیان هەیە)، وە پێغەمبەر ﷺ لە فەرموودەیەك کە هەردوو شێخەکە گێڕاویانەتەوە دەفەرموێت: (خوێن وماڵتان لەسەر یەکتر حەرامە)، وە دەفەرموێتﷺ: (ماڵی هیچ موسڵمان حەلال نابێت مەگەر بەڕازی بوونی خۆی نەبێت) (ئەحمەد گێڕاویەتەوە).

بابەتی چل وچوار: بیانوو گرتن لەسەر الله تعالی بەقەدەر.

بابەتی چل وپێنج: نارەزای شەرعی الله بە (قەدەر).

بابەتی چل وشەش: جوێندان بە ڕۆژگار، وەك وتەیان: {وَمَا يُهْلِكُنَا إِلَّا الدَّهْرُ} [الجاثية: 24]، واتا: (تەنها زەمانە ئێمە دەكوژێت).

بابەتی چل وحەوت: نیعمەتەكانی الله دەگەڕێننەوە بۆ كەسانی تر جگە لە الله وەك فەرمایشتی: {يَعْرِفُونَ نِعْمَتَ اللَّهِ ثُمَّ يُنْكِرُونَهَا وَأَكْثَرُهُمُ الْكَافِرُونَ} [النحل: 83]، واتا: (نیعمەتەكانی الله

دەناسن پاشان نکۆڵی لێدەکەن وە زۆربەشیان کافرن).

بابەتی چل وهەشت: کوفردن بە ئایەتەکانی اللّٰه.

بابەتی چل ونۆ: نکۆڵی کردن لە هەندێك لە ئایەتەکانی اللّٰه.

بابەتی پەنجا: وتەیان: {مَا أَنْزَلَ اللَّهُ عَلَى بَشَرٍ مِنْ شَيْءٍ} [الأنعام: 91]، واتا: (اللّٰه هیچ شتێکی نەناردۆتە خوارەوە بۆ هیچ ئادەمیزادێك).

بابەتی پەنجا ویەك: وتەیان لەسەر قورئان دەڵێن: {إِنْ هَذَا إِلَّا قَوْلُ الْبَشَرِ}[المدثر: 25]، واتا: (ئەو قورئانە جگە لە قسەی مرۆڤ هیچی تر نیە).

بابەتی پەنجا ودوو: تانەدان لە دانایی الله تعالى.

بابەتی پەنجاو سێ: ئەنجامدانی فێڵی دیار وپەنهان بۆ وەلانانی ئەوەی کە پێغەمبەران هێناویانە، هەروەك دەفەرموێت: {وَمَكَرُوا وَمَكَرَ اللَّهُ}[آل عمران: 56]، وەدەفەرموێت: {وَقَالَتْ طَائِفَةٌ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ آمِنُوا بِالَّذِي

أُنْزِلَ عَلَى الَّذِينَ آمَنُوا وَجْهَ النَّهَارِ وَاكْفُرُوا آخِرَهُ ...} [آل عمران: 72]، واتا: (وه كۆمه‌ڵێك له ئه‌هلی كیتاب گوتیان له‌ڕۆژدا باوه‌ڕبێنن به‌وه‌ی كه دابه‌زیوه به‌سه‌ر ئه‌وانه‌ی باوه‌ڕیان هێناوه وه له‌شه‌ودا ڕه‌تی بكه‌نه‌وه وباوه‌ڕی پێمه‌كه‌ن).

بابه‌تی په‌نجا وچوار: داننان به حه‌ق تا بتوانن به‌رپه‌رچی بده‌نه‌وه هه‌روه‌ك له ئایه‌ته‌كه‌ی پێشوو هاتووه.

بابه‌تی په‌نجا وپێنج: ده‌مارگیری بۆ مه‌زهه‌ب وڕێچكه‌یه‌ك، هه‌روه‌ك ده‌فه‌رموێت: {وَلَا

تُؤْمِنُوا إِلَّا لِمَنْ تَبِعَ دِينَكُمْ} [آل عمران: 73]، واتا: باوەڕ بەکەس مەکەن جگە لەو کەسەی کەشوێن ئاینەکەتان کەوتوە.

بابەتی پەنجاو شەش: ناونانی ئەوانەی شوێن ئیسلام دەکەون بەشیرك، هەروەك باسکراوە: {مَا كَانَ لِبَشَرٍ أَنْ يُؤْتِيَهُ اللَّهُ الْكِتَابَ وَالْحُكْمَ وَالنُّبُوَّةَ ثُمَّ يَقُولَ لِلنَّاسِ كُونُوا عِبَاداً لِي مِنْ دُونِ اللَّهِ} [آل عمران: 79]، واتا: (بۆ هیچ مرۆڤێك نیە کە دوای ئەوەی اللّٰه کیتاب ودانایی وپەیامی بۆنارد پاشان بڵێت بەخەڵکی کە ببن بەبەندەی من لەبری اللّٰه تعالی.

بابەتی پەنجا وحەوت: گۆڕینی واتا وشێونی گوتار و ووشەکان.

بابەتی پەنجا وهەشت: لارکردنەوەی زمان لەکاتی خوێندنەوەی کیتاب (بۆ ئەوەی وا نیشانی بەرامبەرەکەیان بدەن کە ئەوە حەقیقەتە لەکاتێك کە درۆیان دەکرد).

بابەتی پەنجا ونۆ: ناونانی ڕێنونیکراوان بە صابیئیە وحەشەوی[1].

---

[1] صابیئە: ئومەتێکی کۆن وناسراونن لێرەدا ئەوان مەبەست نین، بەڵکو عەڕەب لەپێشوو بەکاریان دەهێنا بۆ هەر کەسێك کە

دەرچووبا لە ئاینی خۆیان وباوك وباپیرانیان وەك گاڵتە پێكردنێك، هەروەك بە پێغەمبەریان ﷺ گوت بۆ ئەوەی خەڵك لێی دوركەوێتەوە، بەهەمان شێوە هەر هاوەڵێك لە هاوەڵەكانی موسڵمان بوبایە دەیانگوت: (فلانكەس بو بەصابیئی).

هەرچی حەشەویە: ئەوە تاقمە گومڕاكان وئەهلی بیدعە بە ئەهەلی سونە و فەرموودە دەڵێن حەشەوی، تۆمەتباریان دەكەن كە ئەوان بێكەڵكن لەناو خەڵكی وبێسودن، وە وتەكانیان بێ سودە، ئیبن قوتەیبە لە لە (تأویل مختلف الحدیث) دەڵێت: ئەهلی بیدعە بە ئەهلی حەدیثیان دەگوت حەشەوی، وە ئیبن قەیم لە نونیەكەی (الكافیة الشافیة) دەڵێت: (بەشی: ناونانی ئەهلی سونە بە حەشەویە.

تاوەكو ئێستا ئەهلی باتیڵ دوژمنانی حەق بەچەندین ناوی خراپ ونازناوی خراپ دەدەنە پاڵ ئەهلی سونە وموجاهیدان وە بەخراپترین شێوە باسیان دەكەن، تا خەڵك شوێنیان نەكەوێت، دەڵێن ئەوانە: تیرۆرستن، تەكفیرین، كاولكەرن، تاریكین،

بابەتی شەست: درۆکردن بەدەم اللە.

بابەتی شەست ویەك: بەدرۆزانینی حەق.

بابەتی شەست و دوو: ئەگەر بەبەڵگە دۆڕان سکاڵا دەکەن لای پاشا ودەسەڵاتدار، هەروەك گوتیان: {أَتَذَرُ مُوسَى وَقَوْمَهُ لِيُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ} [الأعراف: 127]، واتا: (ئایا ئاوا موسا وگەلەکەی جێدەهڵێن تا خراپە بڵاوبکەنەوە لەزەوی).

خوێنمژن، خەواریجن، داعشەکان، ... تا کۆتایی، اللە زمانیان لاڵ بکات ولاشەیان ئیفلیج بکات.

بابەتی شەست وسێ: تۆمەتدانە پاڵ ئەهلی حەق بەوەی کە خراپە بڵاودەکەنەوە لە زەوی، هەروەك لە ئایەتی پێشوو هاتووە.

بابەتی شەست وچوار: تۆمەتباریان دەکەن بەوەی عەیب دەگرن لەئاینی پاشا، هەروەك الله تعالى دەفەرموێت: {وَيَذَرَكَ وَآلِهَتَكَ} [الأعراف: 127]، وە هەروەك الله تعالى دەفەرموێت: {إِنِّي أَخَافُ أَنْ يُبَدِّلَ دِينَكُمْ} [غافر: 26]. واتا: (بەڕاستی من دەترسم کە ئاینەکەتان بگۆڕێت یا لەزەوی دا ئاژاوە بەرپابکات).

بابەتی شەست وپێنج: تۆمەتبارکردنیان بەوەی کە عەیب لە خوای پاشا دەگرن هەورەك لەئایەتەکەی پێشوو هاتووە.

بابەتی شەست وشەش: تۆمەتبارکردنیان بەوەی کە ئاینی خۆیان گۆڕیوە، هەروەك اللّٰه تعالی دەفەرموێت: {إِنِّي أَخَافُ أَنْ يُبَدِّلَ دِينَكُمْ} [غافر: 26].

بابەتی شەست وحەوت: تۆمەتبارکردنیان بەوەی کە ئەوانە عەیب لەخودی پاشا دەگرن وەك وتەیان: {وَيَذَرَكَ وَآلِهَتَكَ} [الأعراف: 127]. واتا:

(وه دەست لەخۆت وپەرستراوەکانت هەڵبگرن).

بابەتی شەست وهەشت: بانگەشەکردنیان بەوەی کە کار دەکەن بەو حەقەی کەلایانە، وەك وتەیان {نُؤْمِنُ بِمَا أُنْزِلَ عَلَيْنَا} [البقرة: 91]، لەگەڵ ئەوەی کەوازیان لێهێناوە.

بابەتی شەست ونۆ: زیادەکردن لە عیبادەت، وەك ئەوەی دەیکەن لەڕۆژی عاشورا.

بابەتی حەفتا: کەمکردنیان لە عیبادەت، وەك نەوەستانیان لە عەرەفە.

بابەتی حەفتا ویەك: وازهێنانیان لە واجبەکان وەك دونیا نەویستیەك.

بابەتی حەفتا ودوو: عیبادەتکردن بە وازهێنان لە ڕۆزی وخواردنە پاکەکان.

بابەتی حەفتا وسێ: عیبادەتکردنیان بەوازهێنان لە جوانیەکانی اللە.

بابەتی حەفتا وچوار: بانگکردنی خەڵکی بۆ گومڕایی بێ زانست.

بابەتی حەفتا وپێنج: بانگکردنی خەڵکی بۆ کوفر، لەگەڵ ئەوەی زانستیشیان هەیە لەسەری.

بابەتی حەفتا وشەش: پیلان وفێڵی گەورە، وەك کاری گەلی نوح.

بابەتی حەفتا وحەفت: پێشەواکانیان یان زانایەکی خراپەکارە یان پەرستشکارێکی

نەفامە، هەروەك اللّٰه دەفەرموێت: {وَقَدْ كَانَ فَرِيقٌ مِنْهُمْ يَسْمَعُونَ كَلامَ اللَّهِ} [البقرة: 75]، واتا: (دەستەیەك لەوان فەرموودەی پەروەردگاریان ئەبیست) وە تا فەرمایشتی: {وَمِنْهُمْ أُمِّيُّونَ لا يَعْلَمُونَ الْكِتَابَ إِلَّا أَمَانِيَّ وَإِنْ هُمْ إِلَّا يَظُنُّونَ} [البقرة: 78]. واتا: (وە هەندێكیان نەخوێندەوارن زانستیان نییە بەپەرتوكەكە، تەنها ئاوات وهیوای هیچ وپووچی نەبێ وە ئەوان هەر دوای گومان دەكەون).

بابەتی حەفتا وهەشت: بانگەشەیان بەوەی کە هەر ئەوان دۆستەکان وئەولیاکانی (اللّٰه)ن؛ نەوەك خەڵکێکی تر.

بابەتی حەفتا ونۆ: بانگەشەکردنی خۆشویستنی اللّٰه، لەگەڵ وازهێنانیان لە شەرع، اللّٰه داوای لێکردن بە فەرمایشتی: {قُلْ إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ} [آل عمران: 31].

بابەتی هەشتا: هیواخواستنیان بەهیوای درۆ، وەك گوتەیان: {لَنْ تَمَسَّنَا النَّارُ إِلَّا أَيَّاماً مَعْدُودَةً} [البقرة: 80] ، واتا: (هەرگیز ئاگری

دۆزەخمان بەرناکەوێت تەنها چەند ڕۆژێکی کەم نەبێت)، وە گوتەیان: {لَنْ يَدْخُلَ الْجَنَّةَ إِلَّا مَنْ كَانَ هُوداً أَوْ نَصَارَى} [البقرة: 111]. واتا: (گوتیان کەس ناچێتە بەهەشتەوە مەگەر یەکێك کە جوولەکە یان گاوور بێت...).

بابەتی هەشتا ویەك: کردنی گۆڕی پێغەمبەران وپیاوچاکان بەمزگەوت.

بابەتی هەشتا ودوو: کردنی شوێنەوارەکانی پێغەمبەران بە مزگەوت هەروەك گێڕدراوەتەوە لەعومەرەوە[1]

---

[1] دانەر مەبەستی لەو ئەثەرەیە کە لەئەعمەشەوە ئەویش لە مەعروری کوڕی سوەید دەڵێت: لەگەڵ عومەر ﵁ دەرچووین بەمەبەستی حەج، هەندێك مزگەوتمان بینی لەڕێگا لەنێوان مەکە ومەدینە، عومەر ﵁ گەلانێکی بینی پەلەپەلی ئەوەیان بوو نوێژ لە مزگەوتێك بکەن، پرسیاری لێکردن، گوتیان ئەوە پێشتر پێغەمبەر ﷺ نوێژی تێدا کردوە، گوتی: (بەڕاستی گەلانی پێشوو تیاچوون، ئەوان شوێنەواری پێغەمبەرانیان دەکرد بە کڵێسا وپەرستگا، هەرکەسێك بەمزگەوتێك تێپەڕی وکاتی نوێژ بوو بابیکات، ئەگەرنا بابڕوات) [رواه عبدالرزاق في مصنفه، والطحاوي (مشكل الآثار، وابن وضاح له (البدع والنهي عنها)].

بابەتی هەشتا وسێ: دانانی ڕوناکی لەسەر گۆڕ.

بابەتی هەشتا وچوار: ئاهەنگ وجەژن گێڕان لەسەریان[2].

بابەتی هەشتا وپێنج: سەربڕین لەسەر گۆڕەکان.

بابەتی هەشتا وشەش: تەبەڕوك كردن بە شوێنەواری گەورەکان، وەك (دار الندوة)، وشانازی كردن بەوەی لە ژێر دەستی دایە،

---

[2] ئاهەنگ گێڕان لە سەر گۆڕ.

هەروەك گوترا بە حەكیمی كوڕی حیزام: چاكەی خوڕەوشت وشكۆ وڕێزی قوڕەیشت فرۆشت! گوتی: (خوڕەوشت وبەهاكانی هەموویان ڕۆیشتن جگە لە تەقوا)[1].

---

[1] داری نەدوە: خانوێك بوو كە قوصەی كوڕی كیلاب دروستی كردبوو، كە قوڕیش تیایدا كۆدەبویەوە وڕاوێژیان تیایدا دەكرد، ودڵیان پێی خۆش بوو، هیچ ئافرەتێك مارە نەدەكرا، وە هیچ پیاوێك ژنی نەدەهێنا، وەهیچ لیوایەك پێك نەدەهات بۆ جەنگ، تەنها لە داری نەدوە نەبێت، پاشان ئەو خانوە دوای ئیسلام بوە هی حەكیمی كوڕی حیزام ﵁ لە سەردەمی معاویە بە سەد هەزار درهەم فرۆشتی، هەندێك سەرزەنشتیانكرد لەسەر فرۆشتنی وە گوتیان: ڕەوشت وچاكەی قوڕەیش وڕێزی باو وباپیرانت فرۆشت بە سەد هەزار! كوڕی حیزام گوتی: ڕەوشت وچاكە ڕۆیشت جگە لەتەقوا، ڕێزی ئەمڕۆ بە تەقوایە، سوێند بە الله لەپێشوو كڕیم بەجامێك لە مەی، ئەوە من فرۆشتم بە سەد

بابەتی هەشتا وحەوت: شانازیكردن باوك وباپیران.

بابەتی هەشتاو هەشت: تانەدان لە ڕەچەڵەك.

بابەتی هەشتا ونۆ: داواكردنی باران لەئەستێرەكان.

بابەتی نەوەد: گریان بۆ لەسەر مردوو.

هەزار، وەدەتانكەم بەشایەد كە نرخەكەی لەڕێگای الله دەبەخشم، كوان ئەوانەی خۆیان دەشارنەوە؟! [السيرة النبوية لابن كثير، ومختصر سيرة الرسول ﷺ لعبد الله بن محمد بن عبدالوهاب].

بابەتی نەوەد ویەك: دیارترین ئاكارەكانیان دەستدرێژیكردنە بۆ سەر خەڵكانێكی تر بەناحەق، ئەوەش الله باسی كردون[1].

---

[1] وەك وتەی الله تعالى: {قُلْ إِنَّمَا حَرَّمَ رَبِّيَ الْفَوَاحِشَ مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطَنَ وَالْإِثْمَ وَالْبَغْيَ بِغَيْرِ} [الأعراف: 33]، وە وتەی ﷺ: ((كەس خۆی گەورە نەكات لەسەر كەسێكی تر ودەستدرێژی بكاتە سەر)) [رواه مسلم]، وە وشەی (البغي) واتا: ستەم ودەستدرێی كردنە سەر خەڵك، وە خەڵكی جاهیلی زیادەڕەویان دەكرد و ئەوەشیان بەشانازیەوە دەكرد، وە وایان دادەنا كە ئەوە گەورەییە وبەوە جیادەكرێنەوە لەخەڵكی تر، وە پێشەوای دەستدرێژیكەران لەم سەردەمە وڵاتە یەكگرتوە خاچپەرستەكانن، الله كۆشك وتەختیان لەناو بەرێت.

بابەتی نەوەد ودوو: دیارترین فەزیڵەتیان شانازیکردن -ئەگەر بەحەقیش بێت- الله نەهی لێکرد.

نەوەد وسێ: دەمارگیری مرۆڤ بۆ کۆمەڵەکەی جا لەسەر حەق بێت یان باتیڵ ئەو کردارە بە پێویست دەزانن کە دەبێت هەبێت لایان بەدڵنیاییەوە، ئەوەش الله لەسەری باسکردون[1].

---

[1] وەك فەرمایشتی الله تعالى: {يَاأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُونُوا قَوَّامِينَ بِالْقِسْطِ شُهَدَاءَ لِلَّهِ وَلَوْ عَلَى أَنْفُسِكُمْ أَوِ الْوَالِدَيْنِ وَالْأَقْرَبِينَ} [النساء: 135]، وە لەجابری کوڕی عبدالله گێڕدراوەتەوە الله لەهەردووکیان ڕازی بێت گوتی: لە (غەزوەیەك بوین، پیاوێکی

بابەتی نەوەد وچوار: لەئاینی ئەوان ئەوەیە کە گوناهی هەندێك دەخەنە سەر شانی کەسانی تریش وبەتاوانباریان دەزانن کە ئەو کارەیان نەکردوە، اللّٰه تعالی فەرمووی: {وَلا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَى}[فاطر: 18]. واتا: (هیچ گوناهبارێك تاوانی کەسی تر هەڵناگرێت).

موهاجیر لە پیاوێکی ئەنصاری دا! پیاوە ئەنصاریەکە گوتی: کوان ئەنصارەکان! وە موهاجیرەکە گوتی: کوان موهاجیران! جا پێغەمبەر ﷺ فەرمووی: ((چیتانە لە بانگەشەی جاهیلی؟ وازی لێبێنن، ئەوە بەڕاستی بۆگەنە)) [متفق علیه].

بابەتی نەوەد وپێنج: تانەدان لە کەسێك بەوەی کە لەکەسێکی تر هەیە ﷺ فەرموی: ((تانەت دا لێی بەدایکی؟! تۆ مرۆڤێکی نەزانیت تیایە))[1].

بابەتی نەوەد وشەش: شانازی کردن بە سەرپەرشتی کردنی کەعبە، الله تعالى سەرزەنشتی کردن بەفەرمایشتی: {مُسْتَكْبِرِينَ

[1] هەردوو شێخەکە لە مەعروری کوری سوەیدیان گێڕاوەتەوە گوتی: لە ڕەبذە چاوم کەوت بە ئەبو ذەڕ پێی گوتم: من جوێنم دا بە پیاوێك وتانەم دا لەدایکی، پێغەمبەر ﷺ پێی گوتم: باسی فەرمودەکەی کرد.

بِهِ سَامِرًا تَهْجُرُونَ} [المؤمنون: 67]. واتا: (لەئاست قورئاندا خۆبەزلزانبوون شەوگارتان دەبردە سەر بەگاڵتەکردن وقسەی ناشیرن وتن بە ئایەتەکانی ئێمە).

بابەتی نەوەد وحەوت: شانازی کردن بەوەی کە ئەوان لەنەوەی پێغەمبەرانن، الله فەرموی: {تِلْكَ أُمَّةٌ قَدْ خَلَتْ لَهَا مَا كَسَبَتْ} [البقرة: 134]. واتا: (ئەوانە دەستەیەك بوون تێپەڕین هەرچیانکرد بۆخۆیانیان کرد).

بابەتی نەوەد وهەشت: شانازی کردن بەپیشەو زانست، وەك شانازی کردنی بازرگانەکان بەسەر جوتیاران[1].

[1] ئەوان شانازی دەکەن پێی وخۆیان بەرزدەکەنەوە بەسەر کەسانی تر، هەروەك باسکراوە لە قورەیش، کە ناوبانگیان دەکرد بوو بە بازرگانی، کە دو کاروانیان هەبوو؛ کاروانێك لە زستان بۆ یەمەن، وە کاروانێك لە هاوین بۆ شام؛ بەهۆیەوە شانازیان دەکرد بەسە ئەوانەی کە خەریکی کشتوکاڵ وجوتیاری بوون، وە هاوشێوەی ئەو قارون شانازی دەکرد بەسە گەلەکەی (بەنی ئیسرائیل)، هەروەك الله تعالی باسی کردوە ودەفەرموێت: {قَالَ إِنَّمَا أُوتِيتُهُ عَلَى عِلْمٍ عِنْدِي} [القصص: 78]، وە هاوشێوەی ئەوان بەڵکو خراپتر لەوانە خاوەن بڕوانامەکان وپلە وپۆستەکانی ئەمڕۆن، کە خۆیان بەگەورە دەزانن لەسەر خەڵکی، وە واخۆیان نیشان دەدەن کەئەوان بەرزترن لەوانی تر.

بابەتی نەوەد ونۆ: گەورەیی دونیا لەدڵیان، وەك وتەیان: {وَقَالُوا لَوْلا نُزِّلَ هَذَا الْقُرْآنُ عَلَى رَجُلٍ مِنَ الْقَرْيَتَيْنِ عَظِيمٍ} [الزخرف:31]. واتا: (گوتیان بۆچی ئەم قورئانە نەنێردراوەتە خوارەوە بۆ پیاوێکی گەورەی (ناودار ودارا) لەم دوشارە (مەککە و تائیف).

بابەتی سەد: پێشنیارکردن بۆ الله هەروەك هاتوە لەئایەتەکەدا[2].

---

[2] ئەهلی نەزانی پێشنیاریان بۆ الله دەکرد و حوکمی ئەویان پێ قبوڵ نەبوو! لەم ئایەتەی کە پێشتر باسکرا لە بابەتی پێشوو: (ئەگەر ئەم قورئانە دابەزیبایە بۆ سەر پیاوێك لەم دوو شارە گەورەیە)، یان فەرمایشتی: (ئەگەر فریشتە دابەزیایە بۆ سەر

بابەتی سەد ویەك: بەكەم زانینی هەژاران، بۆیان هات بەفەرمایشتی: {وَلا تَطْرُدِ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ بِالْغَدَاةِ وَالْعَشِيِّ} [الأنعام: 52]. واتا: (وە ئەوانە دەرنەكەیت كە پەروەردگاریان دەپەرستن دەپارێنەوە لێی لەبەیانی وئێوارەدا).

بابەتی سەد ودوو: تۆمەتباركردنی شوێنكەوتوانی پێغەمبەران بە نەبوونی ئیخلاص ودونیا ویستی: الله وەلامی دانەوە

پێغەمبەر)، یان وتەیان: (ئەگەر ئەم قورئانە هەموی بەیەك جار بهاتبایە خوارەوە)، وە جگە لەوانەش لەم وتانەی كە شیاوی ئەوە نیە بوترێت لەسەر الله ﷻ.

بەفەرمایشتی: {مَا عَلَيْكَ مِنْ حِسَابِهِمْ مِنْ شَيْءٍ} [الأنعام: 52]. لەم ئایەتە وهاوشێوەی ئەم ئایەتە.

بابەتی سەد وسێ: کوفرکردن بەفریشتەکان.

بابەتی سەد وچوار: کوفرکردن بە پێغەمبەران.

بابەتی سەد وپێنج: کوفرکردن بە پەرتوکە ئاسمانیەکان.

بابەتی سەد وشەش: پشت کردن لەوەی لەلایەن الله هاتوە.

بابەتی سەد وحەوت: کوفرکردن بە ڕۆژی دوایی.

بابەتی سەد وهەشت: بەدرۆزانینی دیداری الله.

بابەتی سەد ونۆ: بەدرۆدانانی هەندێك لەو هەواڵانەی ڕۆژی دوایی کە باسکراون لەلایەن پێغەمبەران، هەروەك الله دەفەرموێت: {أُولَئِكَ الَّذِينَ كَفَرُوا بِآياتِ رَبِّهِمْ وَلِقَائِهِ}

[الكهف: 105]، لەوانە بەدرۆ دانانی فەرمایشتی الله: {مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ}[الفاتحة: 4]، وە فەرمایشتی: {لا بَيْعٌ فِيهِ وَلا خُلَّةٌ وَلا شَفَاعَةٌ} [البقرة: 254]،وە فەرمایشتی: {إِلَّا مَنْ شَهِدَ بِالْحَقِّ وَهُمْ يَعْلَمُونَ} [الزخرف: 86].

بابەتی سەد ودە: کوشتنی حەق بێژان (داد بێژان).

بابەتی سەد ویازدە: باوەڕهێنان بە جادوو وتاغوتەکان.

بابەتی سەد ودوازدە: بەباشتردانانی ئاینی موشریکان لەسەر ئاینی ئیسلام.

بابەتی سەد وسێزدە: داپۆشینی حەق بەباتیڵ.

بابەتی سەد وچواردە: دەرنەخست وشاردنەوەی حەق لەگەڵ هەبوونی زانستیان پێی.

بابەتی سەد و پێنج: قاعیدەی گومڕایی: ئەویش قسەکردنە لەسەر اللّٰه تعالی بێ زانست.

بابەتی سەد وشازدە: دژیەکیەکی دیار وئاشکرا؛ کاتێك حەقیان بەدرۆزانی، هەروەك الله تعالى دەفەرموێت: {بَلْ كَذَّبُوا بِالْحَقِّ لَمَّا جَاءَهُمْ فَهُمْ فِي أَمْرٍ مَرِيجٍ} [ق: 5]. واتا: (بەڵكو ئەوان باوەڕیان بە قورئان نەکرد کاتێ بۆیان هات جا لەبەر ئەمە ئەوان لەناو کارێکی بێ سەرەوبەردان).

بابەتی سەد وحەڤدە: باوەڕهێنان بە هەندێك لەوانەی دابەزیوە وبەدرۆدانانی هەندێکی تر.

بابەتی بابەتی سەد وهەژدە: جیاوازی کردن لەنێوان پێغەمبەران.

بابەتی سەد ونۆزدە: ناکۆکیکردنیان لەسەر شتێك کە زانیاریان لەسەر نیە.

بابەتی سەد وبیست: بانگەشەیان بەشوێنکەوتنی سەلەف لەگەڵ ئەوەی کە بەئاشکرا دژایەتی وپێچەوانەی ئەوان دەکەن.

بابەتی سەد وبیست ویەك: ڕێگری کردنی ئەوانەی باوەڕیان هێناوە بە اللە.

بابەتی سەد وبیست ودوو: خۆشەویستیان بۆ کوفر وکافران[1].

---

[1] ئەوەش سیفەتەی هەموو ئەهلی جاهیلیە لەهەموو سەردەمێك؛ دەیانبینی کافر وموشریك وبیدعەچیەکانیان خۆش دەوێت و دۆستایەتی ئەوان دەکەن، وە باوەڕداران تورە دەکەن وخۆیان بەری دەکەن لە باوەڕدارە موەحیدەکان شوێنکەوتەی پێغەمبەرﷺ. ئەم سیفەتەش لەم جاهیلی ئەم سەردەمە زۆر بەئاشکرا دەبینرێت، ڕەنگ کەسێك سەیری بێت لەو پێشوازیە گەرمەی ئومەتانی ئیسلامی ئەمڕۆ بۆ خاچپەرستان وڕافیزەکان لە وڵاتۆکەکانی دورگەی عەرەبی وڕێزگرتنیان وسوربوون لەسەر ئەمنی ئەوان وپاسەوانیکردن وشەونخونی بۆیان... بەرامبەر دەرکردنی موسڵمانانی موەحید ودیلکردنیان وزەلیلکردنیان وهەڵکوتانە سەرماڵیان ودەستدرێژی کردنە سەر ئابڕویان...

ئەوەش ئێستا لە دورگەی عەرەی دەگوزەرێت! بەڵکو لەهەموو وڵاتە عەرەبیەکان کە ناوی خۆیان ناوە ئیسلامی!! جگە

بابەتی سەد وبیست وسێ: العیافة[1].

بابەتی سەد وبیست وچوار: الطّرق[2].

لەوڵاتی خیلافەتی پارێزراو، دۆستایەتی بۆ موسڵمان وخۆبەری کردن لەکافرانی تێدایە، موسڵمان تیایدا شکۆمەندە و لەئەمانە، کافر تیایدا زەلیلە وڕیسوایە ودەرکراوە، اللّٰه تعالی بیپارێزێت لە هەموو خراپەیەك.

[1] العیافة: واتا گەشبینی وڕەشبینی بەناوی باڵندەکان ودەنگیان وشوێنی ڕۆیشتنیان وشوێنی نیشتنیان، وەك هەڵدانی باڵندە ئەگەر فڕی بەلای ڕاستدا گەشبین دەبن ئەگەر بەلای چەپدا فڕی ڕەشبین دەبن، یان ئەگەر هەڵۆیان بینی دەڵێن: ئەوە بەڵگەیە لەسەر سزا، یان ئەگەر قەلە ڕەشیان بینی دەڵێن: ئەوە بەڵگەیە لەسەر نامۆیی، یان ئەگەر پەپۆ سولەیمانە (هدهد)یان بینی دەڵێن: ئەوە لە ڕێنمونیکردنەوەیە...

بابەتی سەد وبیست وپێنج: (الطّيرة)[1].

---

2 هێڵێکە لەزەوی دەکێشرێت بۆ چاودێریکردنی شتی نادیار دەهاتن بۆ لای ئەو کەسەی شارەزایە لە لم (لمگەر) وپرسیاریان لێدەکرد بۆ گەشت وبازرگانی، ئەویش بەخێرایی چەند هێڵێکی بۆ دەکێشان، ئەگەر تەنها یەك هێڵ مابایەوە ڕەشبین دەبوون وکارەکەیان نەدەکرد، وە ئەگەر دوو هێڵ مابایەوە گەشبین دەبوون، بەهەمان شێوە لێدان لەبەرد یان یاری کردن بەمۆری وە لەوێنەکانی: بەرد دەهاوێژن وسەیردەکەن ئایا ژمارەی ئەو بەردانەی ماونەتەوە ژمارەیان جوتە یان تاکە؟ ئەمانەش هەمووی لە جۆرەکانی جادووە..

وە لەم سەردەمەدا جادووگەران لەم بوارە داهێنانیان کردووە، وەك بەرد وکاغەز وپێنوسەکان وفاڵگرتنەوە... هتد، وەهەموو ئەمانەش خەیاڵە ولەشەیتانەوەیە.

1 ئەوەش بریتیە لە ڕەشبینی بەشتێك، عەرەب ناویان ناوە ڕەشبینی چونکە ئەگەر ئەوان ئەگەر باڵندەیەکیان هەڵدابایە

مەبەستیان ئەوە نەبوبا کە بنیشێتەوە لە هێلانەکەی بەڵام ئەو نیشتەوە، دوای ئەوە ئەگەر فڕی بەلای ڕاست کارەکەیان دەکرد، وە ئەگەر بەلای چەپ فڕی دەگەڕانەوە وکارەکەیان نەدەکرد،پاشان ئەو وشەیە بوو بەوشەیەکی گشتگیر بۆ هەموو ڕەشبینیەك، بە جوڵەیەك یان بەوشەیەك یان هەڵوەستەیەك یان بەکەسێك یان بەڕۆژێك لەڕۆژەکانی مانگ لەهەموو ئەمانە ڕەشبینیان دەبینی، ...تاکۆتایی، ئەوەش دەبووە ڕێگر لەکارێك کە خۆی سوربوو لەسەری، ئەوانەش هەموو لەجۆرەکانی (الطيرة)ن کە الله ڕێگری لێکردوە، پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت: (((الطيرة) شيركە، (الطيرة) شيركە، (الطيرة) شيركە)) سێ جار ئەمەی فەرموو [حديث صحيح، رواه اصحاب السنن]، وە فەرمویەتی: ((نە نەخۆشی گرتنەوە هەیە لەیەکتر نە (الطيرة)، گەشبینیش دڵخۆشم دەکات)) [متفق عليه].

لەسەر موسڵمانی موەحید پێویستە کە پشت ببەستێت بە الله، وپێشڕەوی بۆ کارێك نەبەستێتەوە بە شتێك لەو شتانەی پێی

بابەتی سەد وبیست وشەش: (الكهانة)[1].

دەڵێن ڕەشبینی، ئەگەر ئەوە بینرا، بڵێ: ((اللهُمَّ لا طَيرَ إلا طيرُك، ولا خَيرَ إلا خيرُك، ولا إله غيرُك)).

1 الكهانة: بانگەشەكردنی زانستی نادیارە (علم الغيب)، وەك هەواڵدان بەوەی كە لەداهاتوو ڕوودەدات، وەشوێنی شتی ونبوو كە لەكوێیە، ئەوەش لەڕێگای بەكارهێنانی شەیتانەكانی پەری (الجن) كە گوێدەگرن لەئاسمانەوە، دەیچرپێنن بە گوێی كاهین، كاهینەكەش یەك وشتە دەڵێت وسەد درۆی تیادا دەكات!بە كاهینیش دەگوترێت (عرّاف) یان (رمّال) یان (فتّاح)... تا كۆتایی، جا هەر جۆرێك ناوی بنێین كافرن وتاغوتن..

تاوەكو ئێستا بازاڕ دەدرێت بە جادوگەر وكاهین وعەڕافەكان لەزۆر لەو وڵاتانەی كە ناودەبرێن بە ئیسلامی! با موسڵمان ئاگاداربێت نەچێت بۆلایان یان بانگەشەكەیان بەڕاست دابنێت، پێغەمبەر ﷺ فەرمویەتی: ((ئەوەی كە هاتە لای عەڕافێك یان كاهینێك وپرسیاری لێكردن وئەوەی بەڕاست دانا كە دەیڵێت،

بابەتی سەد وبیست وحەوت: گێڕانەوە و حوکم بردنە لای تاغوت[1].

ئەوە کافرە بەو ئاینەی دابەزیوە بۆ محمد ﷺ)) [حدیث حسن، رواه أحمد وغیره].

[1] (تاغوت هەر کەسێکە کە لە سنوری خۆی تێپەڕێنێت جا ئەو کەسە بپەرسترێت یان شوێنکەوتەی هەبێت یان یان گوێڕایەڵکراوبێت، تاغوتی هەر گەلێك ئەوەیە کە حوکمەکان بۆلای ئەو دەگەڕێننەوە لەبری الله ورەسولەکەی). [إعلام الموقعین لابن القیم].

وە (تاغوتیش سێ جۆری هەیە: تاغوتی حوکم تاغوتی عیبادەت و تاغوتی گوێڕایەڵی وشوێنکەوتن) [الدرر السنیة]، تاغوتی حوکم هەر کەسێکە کە خۆی یان کەسێك دابنێت یان خەڵکی دایبنێن تا حوکم بکات لەنێوانیان بەحوکمی جاهیلی ونەزانی.

ئەگەر حوكمی كردن بەشتێكی جیاواز لەوەی الله دایبەزاندوە؛ وەك ئەوەی حوكم دەكات بە یاسا دەستكردەكان یان نەریتە خێڵەكیەكان یان بەلاسایكردنەوەی كۆمەڵگا یان جگە لەوە؛ ئەوە مورتەدە وبەوە دەبێتە تاغوت، الله تعالى دەفەرموێت: (وَمَنْ لَمْ يَحْكُمْ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ) [المائدە: 44]، وە هەركەسێك كە حوكمی گەڕاندەوە بۆلایان ئەوە كافرە، الله تعالى دەفەرموێت: (فَلَا وَرَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ حَتَّى يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ لَا يَجِدُوا فِي أَنْفُسِهِمْ حَرَجًا مِمَّا قَضَيْتَ وَيُسَلِّمُوا تَسْلِيمًا) [النساء: 65]. الله ئیمانی لەسەر ئەوانە لاداوە؛ لەبەر ئەوەی حوكمیان نەكراوە بە شەرعی الله، هەروەك ئیمانی لاداوە لەسەر ئەوەی كە حوكم دەگەڕێنێتەوە بۆلای تاغوت، یان نیەتی هەیە وە دەیەوێت حوكم بگەڕێننەوە بۆلای، هەروەك الله تعالى دەفەرموێت: (يُرِيدُونَ أَنْ يَتَحَاكَمُوا إِلَى الطَّاغُوتِ وَقَدْ أُمِرُوا أَنْ يكفروا به) [النساء: 60].

هەروەك تەكفیری تاغوتەكان وشوێنكەوتوەكانیان وە تورەكردنیان ودوژمنایەتی كردنیان وجەنگیان لەسیفەتە

بابەتی سەد وبیست وهەشت: بەباش نەزانینی هاوسەرگیری لەنێوان هەردوو جەژنەکە[1].

تایبەتیەکانی ئەهلی تەوحیدن؛ گەڕانەوەی حوکم بۆلای تاغوتەکان لە سیفەتە دیارەکانی ئەهلی جاهیلی کۆنە، وە لەتایبەت ترین سیفەتەکانی نەزانی ئەم سەردەمەیە، وشتەکە بڵاوبوەتەوە وزیادی کردوە! ئەمڕۆ هیچ وڵاتێك نابینین کە ناوەبرێن بە ئیسلامی حوکم نەکەن بەحوکمی تاغوتی! جگە لە دەوڵەتی ئیسلامی کە کوفری کردوە بە هەموو تاغوتەکانی زەوی وحوکم دەکات بەشەریعەت لەنێوان خەڵکی، الله سێبەری بەردەوام بکات لەسەر موەحیدان.

[1] ئەمەش جۆرێکە لە ڕەشبینی بەمانگەکان، ئەهلی جاهیلی هاوسەرگیریان لەمانگەکانی شەوال وذي العقدة و ذي الحجة بەباش نەدەزانی، بەهۆی چەند خەیاڵێکی نامۆ! پێغەمبەر ﷺ

وە اللە هەر خۆی زاناترە

وصلى الله على محمد وعلى آله وصحبه وسلّم

***

پێچەوانەی ئەوانی کرد و هاوسەرگیری کرد لەگەڵ عائیشە ﵂ لەمانگی شەوال تا بۆ ئومەتەکەی بەڕەوا دابنێت کە لەهەموو کاتێکی ساڵ هاوسەرگیری بکەن جگە لەکاتی ئیحرام بەستن لە حەج وعومرە، وە تا خەڵك بزانن ڕۆژو مانگ هیچ کاریگەریەکیان نیە لەسەر سەرکەوتن یان شکستی هاوسەرگیری، بەڵکو ئەوە هەمووی بەدەستی (اللە)یە.